

Pia Olsson^a, Terhi Ainiala^b & Milla Juhonen^b

Urbaanit tarjoumat kulttuuriympäristönä: voiman paikat johtolankoina kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestäväan kaupunkiin

Urban affordances as cultural environment: Places of power as leads towards culturally and socially sustainable city

Urban environment offers distinct kinds of affordances. These affordances are available and visible in diverse ways for urbanites with individual backgrounds and circumstances. We argue that using the concept of affordance gives us an open point of access to understanding the different meanings of a cultural environment.

In the article, we analyse urbanites' relationship to their environment based on material focusing on places of power. The material was collected in 2019–2020 and includes both questionnaire responses and focus-group discussions. In our analyses, we focus on Helsinki and look for the mechanisms informing the ways in which the respondents have evaluated their environment and thus defined the culturally and socially meaningful in their surroundings. Based on our material, we have categorised four different affordances: panoramic, functionality, material environment and linguistic affordances.

The power-of-place material shows the dynamic nature of the relationship between place-based affordances and those experiencing them. It also shows the social and cultural structures that rework individual experiences of the environment.

Keywords: cultural environment, affordance, urban landscape, urban nature, built environment

Johdanto

Historiallisten ja kulttuuristen kerrostumien merkitys osana kaupunkisuunnittelua on 2000-luvulla vahvistunut, kun kulttuuriperintö on vakiintunut osaksi kestäväan kehityksen tavoitteita (Immonen, Sivula & Kivilaakso 2022, 4). Kaupunkien historialliseen kerrostuneisuuteen on alettu kiinnittää aiempaa systemaattisemmin huomiota osana kulttuuriympäristön käsitettä. Suomessa kulttuuriympäristön merkitys on kasvanut konkreettisesti

^a Kulttuurien osasto, Helsingin yliopisto, pia.olsson@helsinki.fi

^b Suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto, Helsingin yliopisto

1990-luvulta alkaen maankäytön suunnittelun lainsäädännöllisten muutosten myötä. Kulttuuriympäristön käsite on kuitenkin monitulkintainen, ja sitä voidaan lähestyä moninäkökulmaisesti eri tieteenalojen ja toimijoiden intresseistä käsin. (Rönkkö 2015; ks. myös Kähkönen 2015.)

Artikkelissa tarkastelemme Suomen kaupunkitutkimuksen seuran vuosina 2019–2020 toteuttaman Voiman paikka -hankkeen aineiston valossa kaupunkilaisten suhdetta kulttuuriympäristöön. Kysymme, miten kaupunkilaiset – ja aineistomme valossa ennen kaikkea helsinkiläiset – arvottavat ympäristöään ja sen eri elementtejä sekä minkälaisia hetkelisyyksiä ja kulttuuriympäristön jatkuvuuteen liittyviä merkityksiä voiman paikkojen kuvaukset sisältävät. Näemme urbaanin ympäristön tässä prosessissa toimijana (Olsson, Rinne & Suopajarvi 2021, 34), joka on dialogisessa suhteessa siinä toimiviin ihmisiin ja jonka tarjoumat (*affordances*) ovat suhteessa kaupunkilaisten elämiin eri tavoin näiden erilaisten lähtökohtien ja olosuhteiden vuoksi. Tarjoumalla viittaamme paikkoihin kiinnittyviin toiminnallisiin mahdollisuuksiin ja potentiaaleihin. Paikkaan kiinnittyvien tarjoumien tutkimuksessa sekä havaitseminen että toiminta ovat keskeisiä, ja toiset tarjoumat voivat muodostua näkyviksi toisten jäädessä huomaamattomiksi. (Kuoppa 2016, 50–54; Raymond, Kytä & Stedman 2017; Vihanninjoki 2020.)

Sovellamme tarjouman käsitettä tarkastelemalla aineistossa ilmeneviä, ihmisten ja kaupunkiympäristön suhteeseen vaikuttavia tekijöitä kokonaisvaltaisesti. Emme siis sovela aiempien tutkimusten esille nostamia tarjoumien kategorioita sellaisenaan (ks. esim. Kytä, Broberg & Kahila 2009; Vihanninjoki 2020), vaikka ne käsitteellisellä tasolla ovatkin toimineet analyysimme innoittajina. Sen sijaan nostamme esiin aineistolähtöisesti neljä tarjoumaa, joiden tulkitsemme heijastavan niitä tekijöitä, jotka mahdollistavat kaupunkilaisten ja ympäristön positiivisen suhteen rakentumista. Tarjouman käsite tarjoaa kulttuuriympäristön tarkasteluun avoimen näkökulman, jonka keskiössä on paikan ja sen kokijan suhde – ei ennalta määritelty ja suljettu ymmärrys kulttuuriympäristön olemuksesta. Kuten Vesa Vihanninjoki (2020), näemme näiden tarjoumien syntyvän niin hitaissa kuin nopeissa prosesseissa; sekä historian ja henkilöhistoriallisten kokemusten pohjalta että nykyisyydessä eletävissä erityisissä hetkissä.

Tarjouman käsitettä on hyödynnetty myös muistitietotutkimuksen kentällä, johon oma tarkastelumme aineiston puolesta paikantuu. Tällöin tarjoumalla viitataan muistin puitteisiin, toisin sanoen sekä muistamisen medioihin että muistamisen kulttuurisiin reunaehtoihin. (Savolainen 2022.) Näitä kulttuurisia reunaehtoja voivat olla erilaiset totutut tavat ja diskurssit, jotka ohjaavat muistamisen sisältöä ja muotoa (ks. esim. Rinne & Olsson 2020). Näiden lisäksi paikkaan itseensä kiinnittyy menneisyyden kerroksia, historioita ja kokemuksia (Casey 1996, 18), jotka osaltaan vaikuttavat muistamiseen. Vaikka keskitymme tarkastelemaan ympäristön ja sen kokijan välisiä tarjoumia, tunnistamme myös aineistossa ilmenevät muistamiseen kiinnittyvät tarjoumat, jotka ohjaavat havaitsemaan ja tulkitsemaan ympäristöä tietyin tavoin.

Tarjouman lisäksi tarkastelussamme keskeisiä käsitteitä ovat kulttuuriympäristö, kulttuuri- ja kaupunkimaisema sekä kaupunkiluonto. Suomessa ensimmäisestä kulttuuriympäristöstrategian laatimisesta tehtiin valtioneuvoston päätös vuonna 2014 (Toivanen, Haila & Rausmaa 2021), ja Helsingissä valmistui ensimmäinen, kaupunginmuseon valmisteleva ehdotus kulttuuriympäristöohjelmaksi vuonna 2022. Ohjelmassa muun muassa *”linjataan, miten arvokkaat kulttuuriympäristöt huomioidaan ja säilytetään sekä toisaalta hyödynnetään voimavarana kaupungin kasvaessa ja tiivistyessä”*. (Helsingin kaupunginmuseo 2023.)

Kulttuuriympäristöstrategiassa kulttuuriympäristöä luonnehditaan *”yhteisön ja ihmisten muistin perustaksi”*. Se määritellään *”ihmisen toiminnasta tai ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntyneeksi, erilaisia ja eri-ikäisiä elementtejä käsittäväksi kokonaisuudeksi – ihmisten päivittäiseksi ympäristöksi”*, ja sen tulkitaan koostuvan sekä aineellisista että aineettomista tekijöistä. Kulttuuriympäristö on ajallisesti kerrostunutta, ja sillä on niin yhteiskunnallisia

kuin kulttuurisia arvoja. Strategiassa kulttuuriympäristö nähdään voimavarana. Kuten kulttuuriperintö, myös kulttuuriympäristön *“hyvä hoito ja vastuullinen kehittäminen”* ovat osa kestävästä kehitystä. Määritelmällisesti kulttuuriympäristöön katsotaan kuuluvaksi kulttuuri- maisema, rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020 2014.) Ymmärrämme analyysissämme kulttuuriympäristön strategian mukaisesti moninaisena, eri ihmisille erilaisia merkityksiä avaavana. Näemme aineistomme avaavan mahdollisuuden tarkastella kulttuuriympäristön muotoutumista kaupunkilaisten kokemuk- sista, ei institutionaalisesta arvottamisesta, käsin.

Esimerkkikohteemme on Helsinki, johon pääosa aineistomme muodostamiseen osallistuneista henkilöistä kommenttinsa kohdisti. Voiman paikkoja käsittelevä aineistomme tarjoaa johtolankoja prosesseihin, joissa kaupunkilaiset merkityksellistävät positiivisella tavalla omaa ympäristöään ja tuottavat näin ymmärrystä kulttuuriympäristöstä. Näitä johtolankoja seuraamalla voimme arvioida niitä mekanismeja, joissa kaupunkilaiset arvottavat omaa ympäristöään ja määrittävät kulttuurisesti ja sosiaalisesti merkityksellistä ympäristöä. Mitä paremmin tunnemme näitä prosesseja, sitä paremmat mahdollisuudet kaupungeilla on asukkaiden näkökulmat huomioivaan kestäväan kaupunkikehittämiseen.

Maisema luo puitteet ihmisten ymmärrykselle paikasta ja yhteisöstä (Stewart & Strathern 2003). Maisemalla on sekä sosiaalinen että kulttuurinen ulottuvuus, joka ajallisine kerrostumineen rakentaa ihmisen ja paikan suhdetta. Historioitsija Simon Schaman (1995) mukaan vasta inhimillinen ymmärrys muodoista saa materiaalsen ympäristön muodostu- maan maisemaksi. Aineistomme avulla voidaan tarkastella näitä kaupunkilaisten maisemalle antamia merkityksiä.

Kulttuuriympäristöstrategiassa (2014, 9) kulttuurimaisemalla viitataan ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksena syntyneeseen ympäristöön, *“jota voidaan tarkastella esimerkiksi alueellisenä, visuaalisena, kokemuksellisenä tai historiallisena kokonaisuutena”*. Näin määriteltynä kulttuurimaisema ei täysin kata sitä kokonaisuutta, jota vastaajamme kuvaavat. Kuvauksissa niin kaupunkiluonto kuin rakennettu kulttuuriympäristö muodostavat usein maisemallisen kokonaisuuden. Ranja Hautamäki ja Julia Donner (2019) ovat problematisoineet kaupunki- luonnon moninaisuutta ja ristiriitaisuutta. Olemme analyysissä ottaneet näkökulmak- semme kaupunkiluonnon ymmärtämisen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti: olemme huomioineet vastaajien kuvauksissa niin makrotason maisemalliset ilmiöt kuin mikrotason yksittäiset luontokokemukset, jotka voivat liittyä yksittäisiin paikkoihin ja luontoelement- teihin (Ross 2006; Hautamäki & Donner 2019, 7–9). Tämän vuoksi käytämme kulttuuri- maiseman sijaan käsitettä kaupunkimaisema, johon aineistossamme yhdistyvät kulttuuri- ympäristön käsitteen alta sekä kulttuurimaisema että rakennettu ympäristö.

Analyysimme lähtökohtana on ajatus kulttuuriympäristöstä voimavarana, kuten strategiassakin todetaan. Tutkimuksissa on tuotu esiin kulttuuriperinnön merkitys niin taloudellisenä, sosiaalisena kuin kulttuurisena arvona (Vahtikari, Kivilaakso & Latvala- Harvilahti 2021; ks. myös Sykes & Ludwig 2015, 15). Kaupunkiympäristön sosio- materiaalisuus ja siihen kiinnittyvä moniaistisuus voidaan tulkita myös kaupunkilaisten osallisuutta vahvistaviksi tekijöiksi (Pentti 2022, 56). Aineistomme lähtökohta – paikat voiman lähteinä – johtaa meidät tarkastelemaan kaupunkimaisemaa ennen kaikkea psykososiaalisena voimavarana (ks. esim. Taçon & Baker 2019), johon nämä arvot kiinnit- tyvät. Näin analyysimme tarjoaa välineitä kehittää kaupunkia kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Esittelemme seuraavaksi tarkemmin Voiman paikka -aineiston ja sen analyysiin käyttämämme menetelmät. Analyysimme perusteella olemme jakaneet aineistossa ilmenevät kaupunkiympäristöön liittyvät merkitykset neljään urbaaniin tarjoumaan, joiden pohjalta syvennämme ymmärrystä kaupunkimaiseman siosmateriaalisista merkityksistä kulttuuriympäristönä.

Aineisto ja menetelmät

Voiman paikka -aineisto on monimenetelmällisesti tuotettu sekä kirjallisia kyselyvastauksia että keskustelutallenteita sisältävä kokonaisuus. Aineisto on muodostettu vuoden vaihteessa 2019–2020. Aineiston tuottaminen ja koko tutkimushankkeen idea saivat alkunsa Suomen kaupunkitutkimuksen seuran hallituksen kokouksessa virinneestä keskustelusta, jossa pohdimme “voimabiisi”-käsitteen vertautuvuutta paikkoihin. Voisiko paikoilla olla samankaltaisia arjessa energiaa antavia vaikutuksia kuin musiikilla?

Voiman paikkoja selvittänyt kysely oli avoinna noin kaksi kuukautta joului–tammi–kuussa. Halusimme muutaman yksittäisen kysymyksen avulla selvittää paikkojen potentiaalia ihmisten elämässä. Kyselyä levitettiin sähköisesti ennen kaikkea sosiaalisessa mediassa (Facebook, Twitter) ja sähköpostitse. Vastaajien taustatietojen lisäksi kysyimme vastaajien “voiman paikkaa” eli paikkaa, joka voimaannuttaa omassa elämässä. Lisäksi vastaajat saivat kuvata vapaamuotoisesti syitä, miksi kyseinen paikka oli muodostunut heille voiman paikaksi. Vastauksen pituutta ei ollut rajattu, mutta pääasiassa kuvaukset olivat muutaman lauseen, korkeintaan puolen sivun, laajuisia tiivistyksiä paikkojen merkityksistä. Emme olleet rajanneet kysymystä vain kaupunkeihin, mutta koska kyselyn järjestäjänä ja levittäjänä oli kaupunkitutkimukseen keskittyvä seura, olivat nimetyt voiman paikatkin usein kaupungeissa. Erityisesti kokemukset pääkaupunkiseudulta nousivat kyselyssä esiin.

Kaikkiaan saimme kyselyyn 106 vastausta eri ikäryhmistä (taulukko 1). Kysely oli laadittu suomen, ruotsin ja englannin kielellä. Selkeä enemmistö (101 vastausta) oli kirjoitettu suomeksi.

Kuten taulukosta käy ilmi, valtaosa vastaajista oli pääkaupunkiseudulta ja heistä enemmistö puolestaan Helsingistä. Vaikka vastaajan asuinpaikka ja voiman paikan sijainti osuivat useimmiten yhteen, aina näin ei ollut. Esimerkiksi muutaman espoolaisen ja yhden järvenpääläisen vastaajan voiman paikka oli Helsingissä, ja esiin saatettiin tuoda, että Helsinki oli ollut lapsuuden ja nuoruuden asuinpaikka. Lisäksi toinen niistä vastaajista, joiden asuinpaikka oli Ruotsissa, antoi voiman paikkanaan helsinkiläisen paikan. Oletettavasti Helsinki oli vastaajan entinen kotikaupunki. Toisaalta eräs helsinkiläinen vastaaja mainitsi voiman paikkanaan kotkalaisen paikan, koska hän on viettänyt siellä lapsuutensa kesät. Vielä on huomattava, että toisinaan vastaaja oli ilmoittanut voiman paikkakseen geneerisen paikan, kuten *metsä* tai *kirjasto*, joita ei voi täsmällisesti sijoittaa mihinkään kuntaan tai yksittäiseen paikkaan kartalla. Kunkin kyselyaineiston vastauksen jäljessä on sulkuihin merkitty numero, joka osoittaa vastauksen järjestystä, toisin sanoen vastaajaa, aineistossa.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden jakautuminen syntymävuosikymmenen ja asuinkunnan mukaan.

Table 1. Distribution of questionnaire participants by birth decade and place of residence.

Syntymävuosikymmen	Vastanneiden määrä	Asuinkunta	Vastanneiden määrä
1930-luku	4	Helsinki	64
1940-luku	12	Espoo	10
1950-luku	17	Vantaa	1
1960-luku	39	Muu Helsingin seutu	8
1970-luku	17	Muut Suomen kaupungit ja kunnat	21
1980-luku	10	Kaupungit Ruotsissa	2
1990-luku	7		
Yhteensä	106	Yhteensä	106

Kyselyn lisäksi järjestimme tammikuussa 2020 Tieteiden yössä Helsingissä oppimiskahvilamenetelmää (*learning café*) mukaillen tarinakahvilan, jossa osallistujat keskustelivat kolmessa ryhmässä omista voiman paikoistaan, niissä mahdollisesti tapahtuneista muutoksista eri elämänvaiheissa sekä kaupungin muutosten vaikutuksista voiman paikkoihin. Kahvilaan osallistui kaikkiaan 11 keskustelijaa, ja kahdessa ryhmässä keskustelijoita oli neljä, yhdessä ryhmässä kolme. Pienryhmissä osa osallistujista tunsi toisensa ennalta, mutta jokaisessa ryhmässä oli myös toisilleen vieraita keskustelijoita. Keskustelussa emme koonneet taustatietoja osallistujista. Keskusteluista tallennettiin ääni ja tallenteet litteroitiin. Tätä artikkelia varten olemme hyödyntäneet keskustelujen litteraatteja. Kunkin tarinakahvila-aineiston vastauksen jäljessä on numero + kirjain -merkintä. Numero osoittaa pienryhmän numeron ja kirjain keskustelijan, jolloin esimerkiksi merkintä 1C tarkoittaa, että puheenvuoron esittäjä on ryhmän 1 puhuja C. Tarinakahvilan kesto oli kaksi tuntia alustuksineen ja yhteenvetoineen. Niin kyselyaineiston teknisestä toteuttamisesta kuin Tarinakahvila-aineiston litteroinneista vastasi Milla Juhonen. Molemmat aineistot on tallennettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon tutkimuskäyttöön.

Keskustelu- ja kyselyaineistossamme kaupunkilaiset kuvaavat paikkoja, jotka he kokevat omassa arjessaan voimaannuttavina. Useimmin kyseessä on selkeästi nimettävä ja maantieteellisesti rajattava paikka, mutta toisinaan voimaannuttavaa paikkaa kuvataan yleisemmin tiettyjä ominaisuuksia sisältävänä. Kaikkiaan aineistossa mainittujen paikkojen kirjo on suuri: kokonaisista kaupungeista ja kaupunginosista yksittäisiin kohteisiin, kuten puistoihin, siltoihin, rantoihin, uimahalleihin ja patsaisiin. Vahvasti esiin nousevat luontoon, veden läheisyyteen ja rauhoittumiseen kytkeytyvät paikat. Tällaisia voivat olla paitsi esimerkiksi merenrannat ja sillat myös kaupunginosat ja osa-alueet, joiden olemuksessa vastaajan mukaan korostuu luonnonläheisyys. Mukana on myös urbaaneiksi miellettyjä kohteita, kuten kahviloita ja kantakaupunkia. Sen sijaan yhtään katu ei kyselyvastauksissa esiinny, ja keskusteluaineistossakin mainitaan nimetty katu voiman paikkana vain kerran (Luotsikatu Helsingin Katajanokalla).

Useimmat paikat tulivat mainituksi vain kerran, jotkin paikat pari tai kolme kertaa. Poikkeuksena tälle oli Helsingin Malmin lentokenttä, joka tuotiin esiin peräti 41 kyselyvastauksessa. Alue on ollut pitkään helsinkiläisen ja valtakunnallisen poliittisen keskustelun kohteena. Kentän alue on päätetty kaavoittaa, ja sinne on suunniteltu asuinalueita jopa 25 000 asukkaalle. Alueen rakentamisen arvellaan kestävän 25–30 vuotta. (Ks. Helsingin kaupunki 2023.) Näitä suunnitelmia vastustetaan laajamittaisesti, ja ilmeisesti kyselymme nähtiin yhtenä kanavana vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun. Malmin lentokenttää käsittelevissä vastauksissa tämä tuli toisinaan näkyviin suorina vastustusta ilmaisevina sanamuotoina, kuten *“Eikö teitä hävetä”* (vastaus 97), mutta valtaosa näistäkin kuvauksista keskittyi itse paikan ja sen merkitysten kuvauksiin. Kollektiivisista merkityksistä kertoo esimerkiksi kahdessa vastauksessa ilmennyt metafora paikalle: lentokenttä ja sitä ympäröivä alue oli vastaajille avaruudessaan *“koillisen Helsingin meri”* (81 ja 72). Ei olekaan harvinaista, että neutraalina pidetyt kyselyt löytävät paikkansa yhteiskunnallisen vaikuttamisen areenoina (ks. esim. Olsson 2016; Kivilaakso, Pesonen & Taavetti 2022). Erityisen ymmärrettävää tämä on, kun kyseessä ovat kaupunkilaisille tärkeitä paikat, joihin suhde on vahvasti latautunut. Ristiriitojen kohteina olevat paikat, kuten Malmin lentokenttä, ovat nousseet huomion kohteiksi myös muissa aineistoissa (Aarteeni Helsingissä 2021, 40). Se, että vastaamisen taustalla on saattanut olla huoli paikan menettämisestä ja siihen kytkeytyvä aktivismi, ei kuitenkaan vähennä näiden vastausten merkitystä voiman paikan tai laajemmin kulttuuriympäristön kuvaajina. Pikemmin se tuo osaltaan esiin paikkojen yksilöllisen ja kollektiivisen merkityksellistymisen.

Kyselyaineisto ja tarinakahvila-aineisto ovat luonteiltaan erityyppisiä aineistoja: kyselyaineistossa vastaaja kertoo oman voiman paikkansa ja kuvailee sitä haluamallaan tavalla, kun taas tarinakahvila-aineistossa voimaannuttavista paikoista keskustellaan pienryhmissä yhdessä ja vuorovaikutteisesti. Lisäksi jälkimmäisessä huomion kohteina on haastateltavia

voimaannuttaneiden paikkojen lisäksi muitakin paikkoja. Ne saattoivat nousta esiin siksi, että ne joillakin tavoin asettuivat vastakohtaisiksi keskustelijoiden voiman paikoille. Joskus jotkin paikat tulivat puheeksi vain siksi, että ryhmän puheenjohtaja tarinakahvilalle tyyppillisesti referoi edellisen ryhmän keskustelua. Kaikkiaan tarinakahvila-aineisto muodostaa moneen suuntaan polveilevan aineiston, jossa ideoidaan, kysytään ja avoimesti pohditaan paikkoihin kiinnittyviä merkityksiä omakohtaisten paikkakokemusten mutta myös laajemmin kaupunkitiloihin liittyneiden keskustelujen pohjalta. Kyselyvastausten paikkasuhteen kuvaukset ovat puolestaan kiteytyneitä ja toisinaan hyvinkin intiimejä paljastaen ihmisen ja paikan suhteen herkkyyksiä.

Olemme lukeneet aineistoamme keskittyen niihin tekijöihin, joilla osallistujat ovat kuvanneet oman voiman paikkansa muotoutumista. Tässä artikkelissa kiinnitämme huomiota yksittäisiä paikkoja laajempiin huomioihin kaupungista. Ensimmäisten lukukertojen pohjalta kategorisoimme ja nimesimme aineistolähtöisesti neljä tarjoumaa, joissa ympäristö toimii vuorovaikutuksellisesti vastaajien kanssa. Nämä ovat näkymän tarjouma, toiminnallisuuden tarjouma, materiaallisen ympäristön tarjouma sekä kielellinen tarjouma. Kielellisen tarjouman kohdalla tarkastelemme paikannimien ja muiden paikkoja yksilöivien ilmausten roolia paikkojen merkitysten ja kulttuuriympäristön jatkuvuuden kuvaajina. Se poikkeaa kolmesta muusta kategoriasta sillä tavoin, että vastaajat eivät lähtökohtaisesti ole itse kuvanneet sitä eksplisiittisesti osana paikkasuhteen muodostumista. Sen sijaan me olemme analyysissämme pyrkineet löytämään erilaisten nimeämiskäytäntöjen kautta yksilön paikalle antamia merkityksiä. Paikannimet ovat keskeinen osa kulttuuriympäristöä (ks. esim. Kotimaisten kielten keskus 2010), ja niiden sekä muiden paikkaa yksilöivien ilmausten tarkastelu kielellisenä tarjoumana on mielestämme perusteltu. Menetelmällisesti tuomme mukaan lingvistisen nimistöntutkimuksen (ks. esim. Ainiala 2021).

Seuraavilla lukukerroilla kiinnitimme huomiota neljän esiin nostamamme tarjouman sisäisiin eroihin ja variaatioihin. Olemme aiemmin tarkastelleet aineiston pohjalta tunteiden ja affektien ilmenemistä paikkasuhteen muodostumisen kuvauksissa (Ainiala & Olsson 2021). Nämä affektiiviset käytännöt ovat läsnä myös tämän artikkelin analyysissä. Aineiston kulttuuriympäristön käsitteeseen kytkien olemme kuitenkin halunneet linkittää aineistomme suoremmin kaupunkikehittämiseen ja siihen, miten kaupungissa rakentuvat ympäristön merkitykset voivat tuottaa kaupunkisuunnittelun näkökulmasta mielekästä ja olennaista tietoa (ks. Mattila ym. 2022). Tällä tavoin voidaan saada näkyviin niitä prosesseja, joiden myötä omaa ympäristöä arvotetaan ja arvostetaan. Voidaan kuitenkin kysyä, etääntyykö kulttuuriympäristö suunnittelun kontekstissa siihen kiinnittyvistä arvoista ja merkityksistä. Suotuisinta on nähdä kulttuuriympäristö muodon ja sisällön kokonaisuutena, jossa sosiaalisella, toiminnallisella ja symbolisella ympäristöllä on keskeinen rooli. (Ks. Rönkkö 2015.) Tässä kokonaisuudessa hahmottelemillamme tarjoumilla on keskeinen asema.

Helsingin vuosina 2020–2022 valmisteleva kulttuuriympäristöstrategia tarjoaa aineistollemme kiinnostavan kontekstin ja vertailupinnan. Voiman paikka -kyselyä sekä toteuttamistavaltaan että tavoitteiltaan osin muistuttava kysely on Helsingin kaupunginmuseon vuonna 2021 toteuttama *Aarteeni Helsingissä*, johon saapui 1072 vastausta, joissa nimettiin noin 300 eri kohdetta. Kyselyssä vastaajat kertoivat itselle tärkeästä Helsingissä sijaitsevasta kulttuuriympäristöstä, ja kysely toteutettiin osana kulttuuriympäristöohjelman suunnittelua. Vastaajia pyydettiin nimeämään ja antamaan osoite valitsemalleen kohteelle, perustelemaan, miksi juuri tämä paikka tuli valituksi ja miksi sen tulisi olla osa kulttuuriympäristöä. Heitä kehoitettiin lisäksi kertomaan paikkaan liittyvä tarina. Aineistosta louhittiin kuusi niissä esiintyvää näkökulmaa, jotka ovat rakennusperintö, merellisyys, luontomiljöö, kokemukset, kehitys ja eri alueisiin liittyvät huomiot. (Aarteeni Helsingissä 2021.) Näkökulmat vastaavat pitkälti omasta aineistostamme manuaalisesti esiin nostamiemme tarjoumia, lukuun ottamatta nimeämisen näkökulmaa. Hyödynnämme tässä artikkelissa aineiston pohjalta laadittua loppuraporttia oman aineistomme tukena ja vertailukohteena.

Avautuvat ja sulkeutuvat paikat – näkymän tarjouma

“Horisontti saa keuhkot täyttymään tilalla ja kaunendella. Maisema on hypnoottinen, sentimentaalinen ja voimaannuttava.” Näin kuvailee omaa hypnoottista voiman paikkaansa töölöläinen nainen (38). Paikka sijaitsee kukkulalla meren rannalla, ja avautuva horisontti on kuvauksessa tarkennettu Mattolaiturin taakse. Mattolaituri on vastauksessa kirjoitettu isolla alkukirjaimella: kyseessä ei ole siis mikä tahansa mattolaituri, vaan luultavimmin Ravintola Mattolaituri Kaivopuiston rannassa. Tätä vastaaja tosin ei itse vastauksessaan varmenna. Paikasta avautuvan näkymän vaikutus kuvataan vahvana kehollisena kokemuksena (ks. esim. Rinne & Olsson 2020; Vahtikari ym. 2021, 372; Waterton & Watson 2015). Kertoja kuvaa keuhkojensa täyttyvän paitsi tilalla myös kauneudella. Näkymän kuvauksen elementit – tunne avaruudesta, esteettisyydestä sekä mielentilaan vahvasti vaikuttava vuorovaikutus paikan kanssa – tulevat esille myös monissa muissa helsinkiläisiä voiman paikkoja kuvaavissa vastauksissa.

Hyvin leimallista aineistomme voiman paikoille on se, että ne ovat paikkoja, joista voi nähdä kauas. Sekä haastattelu- että kyselyaineistossa toistuu monen kokemus voiman paikasta paikkana, josta avautuu laajoja ja avaria näkymiä ympäröivään maisemaan. Aarteeni Helsingissä -aineistossa maisemalliset kuvaukset painoutuivat erityisesti luonnon ja merellisyyden kuvauksiin (Aarteeni Helsingissä 2021, 37). Saman havainnon voi tehdä omankin aineistomme pohjalta, vaikka näkymällinen kokemus muodostui toisinaan moninaisista tekijöistä – eikä vain avautuvista näkymistä, vaan myös sulkeutuvista ympäristöistä.

Avaran tilan merkitys ilmenee kyselyvastauksissa monina esimerkkeinä: Meri ja avarat näkymät tekevät Kaivopuiston rannasta tärkeän (16), sillat avaavat näkymän merelle ja niiltä on hyvä katsella sekä merta että laivoja (35 ja 41), ja Malmin lentokentän luontopolulla on avaraa tilaa, josta samalla voi tarkkailla lentokoneiden nousua ja laskua (61). Avautuvat näkymät voivat sisältää sekä rakennettua ympäristöä että kaupunkiluontoa, kuten seuraava haastateltavan vastaus konkreettisesti osoittaa. Siinä vastaaja tuo esiin, että hän arvostaa Suomenlinnan kirkon tornista avautuvaa näkymää, jossa yhdistyvät vanhan Helsingin arkkitehtuuri ja meri.

“mä oon kerran päässy käymään, Suomenlinnan siel kirkon tornissa, niinku siel, mis on se majakka ni, nii nii se se joo ehkä se ja sitte se jotenki kaikki mitä se edustaa siinä niinku mulle et on niinku, vanha vanha Helsinki ja Helsinki avautuu ja sit siin on meri ja tämmönen, arkkitehtuuri ja kaikki mitä sä millä sä filistelet ja nii sit kaikki se.” (3A)

Meri on potentiaalinen tie, joka tarjoaa vapautta ja seikkailua mutta samalla yhdistää paikkoja toisiinsa. Avautuva näkymä voi joskus näkyä oman asunnon ikkunastakin, jolloin siitä voi nähdä läheisen kaupunginosan rakennettua maisemaa ja avaraa peltomaisemaa, tai avoimuuden kaipuuta korvaa juuri pelto “paremman” eli meren puuttuessa.

“mä olen myös, ostanut toisen asunnon joskus jonka itse asiassa valitsin sillä perusteella että, siitä ikkunasta näkee kans pitkälle sillai ja tota itse asiassa Arabianrantaan ja just näille pelloille ja munta sillai, kauas [...]” (1A)

“mulle se avoin näkymä siinä on, ainahan se ei tietysti oo avoin, jos on niinku, hyvinki, sit nää, Helsingi edustallaki toi saaristo, blokkaa aika hyvin mutta se on kuitenkin suhteellisen avoin, ja sit toisaalt ite ajattelee myös mä pidän myös peltomaisemista sen takia koska ne on avoimia ja tavallaan se, ku on asunu nyt viime aikoina semmoses paikas missä ei ole vettä niin se peltomaisema tavallan korvaa sen, sitä kokemusta just sen, avoimuuden kautta [...]” (2A)

Edellisissä näkymien kuvauksissa korostui luonto, mutta seuraavassa lainsuoksessa kyselyaineiston vastaaja kuvaa omaa lapsuuttaan Helsingin Sörnäisissä, jossa urbaanin maiseman kotiseutu on hänen voiman paikkansa. Lapsuuden leikeissä pääsi paikkoihin, josta näki kauas *“ratapitskulle”* ja josta *“kadut veivät melkein minne vain”*. Osin slangiasuun kirjoitettu vastaus kuvastaa sitä, kuinka lapsuuden paikoista ja toimista on opittu puhumaan slangisanoin ja -nimin. Lisäksi vastaaja kommentoi slanginimeä *Sörkkä*, ja samalla hän tekee selväksi, että tunnistaa nimen asuun kytkeytyvän vaihtelun. (Ks. myös Ainiala & Olsson 2021, 25–27.)

“Hämeentie 37 on lapsuuden kotini. Sörkän (olen aina sanonut Sörkän en Sörkan) Tuolla sillalla hypättiin narua, siitä näin ratapitskulle, Pääskylänrinteen puistoon, Kurvin kulmaan. melkein kaikkialle, missä lapsena leikittiin ja braijattiin ja alkavassa nuoruudessa vain "notkuttiin" friidut ja kundit kimpassa. Se oli paikka, josta kadut veivät melkein minne vain.” (14)

Avaruus on vapautta ja potentiaalisia reittejä toisaalle, vaikka nuoruuden muistot olivatkin *“notkumista”* tutuissa paikoissa. Avautuvien näkymien vastapainona aineistossa on sulkeutuvia näkymiä. Huomionarvoista on, että koko aineistossa voiman paikkana mainitaan sulkeutuva näkymä kuitenkin vain yhden kerran.

“mutta Etu-Töölössä, kasvaneena vaik siellä on myös se meri niin kyl mä tykkään myös äärimmäisen paljon niistä sokkeloist kaduista siellä jossa, ei koskaan nää pitkälle eteenpäin koska ne aina, mutkittelle ne kadut siel ei oo niinku mitään ruutukaavaa vaan, vaan se katurakenne on ihan sellanen niinku, vähän niinku keskeneräsen kaupungin” (2C)

Keskustelija on kasvanut Helsingin Töölössä, ja hän tuo esiin, että vaikka alueella on meri, hän pitää myös kaupunginosan sulkeutuvista näkymistä. Sokkeloiset ja mutkittelevat kadut muistuttavat häntä keskeneräisestä kaupungista, ja tämä kuvaus luo seikkailullisen tunnelman kaupungista: mutkittelevat kadut odottavat kulkijaa paljastamaan yksityiskohtia.

Sulkeutuva näkymä tulee esiin myös tarinakahvilan pienryhmässä, jossa on aluksi yleisesti keskusteltu näköalapaikoista avautuvine järvi- ja merinäkymineen. Yksi keskustelijoista huomauttaa, kuinka *“niinhä ne espoolaisetki valitti ku rakennettii metro että merimaisema hävisi että se, metrosta ei näy meri”* (2D). Kyse ei siis ole aineistossamme kenenkään voiman paikasta, mutta keskustelussa nousee havainnollisesti esiin avautuvan näkymän toive ja sulkeutuneen näkymän harmi. Näkymän tarjouma näyttäytyy kuvauksissa sekä affektiivisinä, esteettisinä että mielikuvitusta aktivoivina kokemuksina. Samalla vastaajat tuovat yhtäältä esiin hetkelliset, vahvat kokemukset omassa voiman paikassaan ja toisaalta oman voiman paikan historiallisen kerrostuneisuuden, jossa paikan merkitykset ovat voineet syntyä lapsuudessa. Näin vastaajat tuovat esiin tarjoumien hitaat ja nopeat prosessit (Raymond ym. 2017).

Paikkojen kokemuksellisuus – toiminnallisuuden tarjouma

“joo mä tosiaan ite, ajatteli vaa heti semmosia, mulle henkilökohtasesti, tärkeitä paikkoja tai johonki kokemukseen liittyviä, paikkoja jotka on, tavallaan, se paikka on, vähän niinku välillisesti, muodostunu semmoseks tärkeeksi kokemuksen takia [...]” (3B)

Useaa voiman paikkaa luonnehtii aineistossamme toiminnallisuus. Tällöin toisten kohtaaminen, yhteinen tekeminen ja yhteisöllisyys nousevat esiin paikan arvostettavina ominaisuuksina. Toiminnallisuus on tapa tehdä paikasta itselleen tuttu, ja *“tuttuus tekee turvaa”* (2D), kuten eräs keskustelija totesi. Tutuksi ja turvalliseksi koettu ympäristö ja arjen rutiinit saavat aikaan kokonaisvaltaisen rentoutumisen, kun toiminnot eivät vaadi *“ponnistelua ja aktiivista ajattelua”* (2C). Yksi vastaajista kuvaa esteettisen kaupungin

nimenomaan sen monien toimintojen kautta: *“Esteettinen kaupunki jossa myös luontoa ja vettä. Katu kahviloita, kulttuurua, harrastus mahdollisuuksia sekä erilaisia kuntoilu mahdollisuuksia.”* (31; ks. Lehtinen 2020.)

Toiminnallisuudella nähtiin keskusteluaineistossa ajallinen ulottuvuus, jolloin muuttuvilla toiminnoilla havaittiin vaikutus paikan luonteeseen. Hypoteettisena esimerkkinä nostettiin esille alue, jossa baarien muuttuminen kahviloiksi voisi muuttaa myös alueen sosiaalista ympäristöä merkittävästi (3A). Konkreettisesti toiminnallisuuden muutoksen vaikutukset tulevat esiin niissä vastauksissa, joissa otetaan kantaa muutoksen uhan alla olevien paikkojen puolesta. Muutoksen nähdään katkaisevan siteen paikkaan, joka täytyy luoda uudelleen uusista lähtökohdista: *“Mä luule et voimaantuu sillo kaikist parhaite ku joku paikka on jo vanha tuttu”* (3A).

Monta mainintaa kyselyaineistossa saanut Malmin lentokenttä nousee esiin voiman paikkana myös toiminnallisuutensa ansiosta. Tällöin yhteys muihin, usein samanmielisiksi koettuihin, ihmisiin voi olla arvostettava asia.

“Ilmailu on aina kiehtonut ihmisiä. Aina käydessäni Malmin lentokentällä mielen valtaa vahva mielikuva, että ihminen pystyy kehittämään uskomattomia asioita, jos on vain uskoa ja rohkeutta tavoitella asetettuja kunnianhimoisia päämääriä. Suomessa ei ole Kennedy Space Centeriä, mutta onneksi on Malmi, jossa voi nähdä ja tavata myös muita vahvasti ilmailun kehittämiseen orientuneita henkilöitä. Ilmapuiri (vaikka ihan vain kävellessä kentän laitamilla tai syödessä keittolounasta kahviossa) nähdessä pienlentokentän toiminnassa antaa voimaa ja inspiroi ajattelemaan tulevaisuutta hyvin positiivisesti.” (57)

Edellisen esimerkin kertoja kuvailee, kuinka Malmin lentokenttä toimintoineen ja ihmisineen antaa voimaa ja tulevaisuuden uskoa. Toinen vastaaja kuvaa kenttää luonnon, rauhan, lentämisen ja historian yhteytenä. Paikkaan liittyvää tunnettaan hän on korostanut päättämällä vastauksensa punaiseen sydänemojiin (59). Myös erilaiset kuluttamisen paikat ja eri-ikäisenä eri tavoin koetut paikat, kuten ostoskeskukset, kuuluvat toimeliaisuutta korostavaan voimaantumiseen:

“joo mul tuli just mieleen, ostoskeskukset? jotka ehkä joskus viistoistruotiaana, harvoin kun päästiin, oli jotekin, jännittäviä ja ja mielenkiintoisia ja, nykyään ne on, on semmosia et jos nyt on pakko mennä jonkun asian takia niin, voi mennä mutta ei niinkun haluu sen enempää viettää aikaa jopa vähän ehkä abdistava ympäristö” (3C)

Klassisempana kuluttamiseen keskittyvänä voiman paikkana tulee esiin Hakaniemen halli. Sen voimaannuttavuus syntyy vastaajan kuvauksessa yhtäältä historiasta, toisaalta paikan potentiaalisesta yllätyksellisyydestä: erilaisista ihmisistä ja keskenään erilaisten ihmisten kohtaamisista. Paikka kuvataan moniaistisesti erilaisten toimintojen, tempojen, hajujen ja äänien kokonaisuutena:

“Se on paikka, jossa voin siirtyä ajassa taaksepäin. Siellä historia on tässä ja nyt. Tiskillä myydään alusvaatteita, joita ei enää munalta saa ja aivan vieressä Marimekon designia. Hallissa käy kaikenlaisia ihmisiä. Se on poikkeileikkaus suomalaisesta yhteiskunnasta. Laitapuolen kulkija käy vessassa, presidentti ruokaostoksilla. Kinkku ja halal voivat olla rinnakkain. Hajut sekoittuvat ja luovat omalta osaltaan hallin tunnelmaa. Halli elää myös juhlakausien välissä - tosin rauhallisemmin. Halli on onneksi vielä ihmisten paikka. Sitä ei ole ubrattu turismin alttarille. Hakaniemen hallista voin ostaa ruokaa, juoda kahvit tai vain kävellä, katsoa ja kuunnella tunnelmaa ja moninaisia tarinoita, joiden palasia ahtailla käytävillä polveilee.” (37)

Helsingin vuonna 2018 valmistunut keskustakirjasto Oodi mainitaan haastatteluaikoina useamman kerran, osin kenties uutuuttaankin. Paikka ei kuitenkaan ole haastattelutavien voiman paikka, vaan he pikemmin kokevat, että Oodi ei ole perinteiseksi kirjastoksi

koettu keskittymisen ja hiljentymisen paikka, joihin esimerkiksi kyselyvastauksissa viitataan. Paikka voi siis olla myös “liian” toiminnallinen, eikä sitä siksi pidetä voiman paikkana, johon useassa vastauksessa liitetään rauhoittavuuden ominaisuus. Tätä toimintaa rajoittavaa suhdetta ympäristöön on kuvattu myös kitkan käsitteellä (Kuoppa 2016, 115). Yhden keskustelijan mukaan Oodi “*ei se muistuta kirjastoa niinku perinteisest*” (2D).

“mutta tämä Helsingin uusi kirjasto Oodi tästähen tuli tämmöne, yhteine, olohuone niinku sillee että, eikö sinne mennä niinku sen takia et sinne on kiva mennä” (2B)

“mä yritin Oodissa, ottaa käteen runokirjan mikä oli pantu siibe esille ja, istua lukemaan sitä ja totesin et tää ei oo yhtäkään niin rauhallista paikkaa että pystyis lukemaan tota” (2C)

Oodi sijaitsee Kansalaistorin laidalla, ja paikalta on purettu vanhat makasiinirakennukset. Haastateltavista yksi tuo esiin, että makasiinirakennuksissa järjestetty toiminta kirpputorineen oli hänelle mieluisampaa kuin nykyinen Kansalaistori. Toisaalta keskustelukumppani on eri mieltä: Kansalaistori on pelottaviksi koettuja makasiinirakennuksia lähestyttävämpi.

3D: *“makasiinit on nykyään Kansalaistori, joka on paljon, semmonen ehkä lähestyttävämpi, kun ne vanhat, makasiinirakennukset”* [...]

3C: *“mä tykkäsi niistä vanhoista makasiinirakennuksista enemmän”* [...]

3D: *“ne oli jotenki pelottavat mun mielest”* [...]

3A: *“siellä järjestettii kirpputoreja esimerkiksi ni mun mielest, ni kyl mä siel mielummi kävisin kirpputorilla ku mitä nyt Kansalaistorilla sit”*

Toiminnallisuuden tarjouma tuo esiin paikan tuntuun usein liitetyn käsityksen tuttuuden ja kokemuksellisuuden vaikutuksesta paikan merkityksellistymiseen (ks. Kuoppa 2016, 54–57). Sen voidaan näin tulkita korostavan tarjouman ja kokijan vuorovaikutuksen hidasta prosessia. (Raymond ym. 2017.) Kokemus ympäristön tarjoamista toiminnallisista mahdollisuuksista on kuitenkin ajallisesti ja sosiokulttuurisesti ehdollista sisältäen sekä aistimellisuutta että tulkintaa (Vihanninjoki 2020).

Samalla voiman paikan kuvaukset tuovat esiin toiminnallisuuden tarjouman moninaisuuden. Se, mikä toiselle on tuttua ja turvallista, voi toiselle olla vierasta ja pelottavaa. Kuvaukset antavat viitteitä niistä prosesseista, joissa toiminnallisuus ja siinä mahdollisesti tapahtuvat muutokset muuttavat paikan merkitystä. Urbanin toiminnallisuuden tarjouman keskeinen piirre onkin sen moninaisuus, jossa kaupunkilainen voi tarttua itselleen juuri siinä elämäntilanteessa tai hetkessä sopivimpaan muotoon. Näin hitaiden merkityksellistämisprosessien sisällä on dynamiikkaa, joka vaikuttaa yksilölliseen paikkasuhteeseen.

Rakennetun ympäristön ja luonnon vuoropuhelu – materiaallisen ympäristön tarjouma

“Helsingin kantakaupunki merkitsee minulle montaa asiaa. Se on kotini, mutta samalla täynnä asioita ja ihmisiä, joita en tunne. Siellä on kauniiden, vanhojen talojen välissä puistoja, kuin palasia luontoa, jota usein kaupungissa kaipaen. Kiintopisteinä toimivat ystävien kotitalot, joogastudiot ja muutamat lempibaarit ja -ravintolat. Helsingissä nykyhetki rakentuu historian päälle. Kaupunki on tuttu ja turvallinen, mutta täynnä pieniä, pian alkavia seikkailuja sekä tarinoita, joita en vielä ole kuullut.” (12)

Edellä lainatulle kyselyyn vastaajalle oman kodin lähiympäristö muodostaa arjessa voiman paikan. Voimaannuttavuus syntyy hänelle tuttuuden ja yllätyksellisyyden yhteen nivoutumisesta: liikettä ympäristössä ohjaavat kiintopisteet, mutta samalla paikan dynaamisuus tuottaa uusia tai ennen havaitsemattomia kokemuksia. Samalla kuvaus nostaa esiin rakennetun ympäristön ja luonnon suhteen yhtenä voiman paikan elementtinä. Helsingin keskusta on aiemmissa tutkimuksissa nähty poikkeuksena suomalaisista kaupunkiympäristöistä, koska sen kaupunkimaisuus vaikuttaa asukkaiden mahdollisuuksiin virkistäytyä luonnossa (Maukonen 2018, 76). Tämä näkemys tulee esiin vastaajan luonnehtiessa kaivattua luontoa, josta puistot kuitenkin tuovat ympäristöön *“kuin palasia”* – ei siis aivan oikeaa luontoa, eikä aivan kokonaisvaltaisesti, mutta muistumia luonnosta välittäen.

Laajoilla kaupunkiluontoalueilla on todettu olevan palauttava vaikutus ja positiivinen merkitys elinvoimaisuuden ja luovuuden tunteille (Tyrväinen ym. 2014, 8). Nämä tekijät ovat esillä monessa aineistomme kuvauksessa, sekä irtautumisena kaupungista mutta myös luonnon ja rakennetun ympäristön yhteen nivoutumisena. Myös urbaani voi pitää sisällään luontoon ja maaseutuun linkittyviä piirteitä, kuten seuraavassa oman kodin ikkunasta avautuvaa näkymää kuvailevan keskustelijan kuvauksessa:

“metsää sit siin näkee peltoja, kesällä siit näkee myös lehmiä ja tota voi periaattes kyl niit lampaitaki sielt ku, ja [...] se on myös hyvin niinku, sillee urbaani paikka [...] kyl nimenomaa nimenomaa ei mitä tabansa lehmiä vaan ylämään karjat [...] nii ni sitte varsinki nyt täällä hetkellä, siis ekaks siinä rakentu siis Arabianranta sinä aikana ku mä oon asunu ja nyt sitte niinku, Kalasatamaa ja sit näkyy Triplaa [...] ja siit näkyy tosi monta kirkon [...]” (1C)

Tosin urbaani luonnon läheisyys sai keskustelijat miettimään kaupungin olemusta: ovatko Kivinokka tai Viikin pellot kaupunkia (1A)? Ympäristön moniaistisuus tulee esiin hyvin erilaisia kaupunkiympäristöjä kuvatessa. Usein kohteena on kuitenkin meri ja merenrannat (ks. myös Aarteeni Helsingissä 2021, 35). Kaupungin valojen heijastuminen merelle, auringon eri tavoin eri vuoden- ja vuorokaudenaikoina värjäämä vesi ja *“maailman melun”* katoaminen johtavat nopeaan rauhoittumiseen ja voimaantumiseen (35). Tunne keskellä luontoa olemisesta, aaltojen pauhun kuuntelu, merituulen tuntu kasvoilla sekä levän ja mudan tuoksu saavat aikaan tunteen olostä yksin luonnon kanssa. Samalla kuvauksissa korostuu kaupungin läheisyys. (26) Meren rannoilla esteettinen kokemus syntyy sään aistimisesta, valon tarkkailusta, äänistä ja hajusta:

2B: *“siinki [vesi] varmaan se estetükkeä on osittain, just se”*

2C: *“sühen liitty myös ääni? et ku mä kävelen lähes päivittäin merenrannalla ni se, aina havainnoituu onks tuulinen päivä vai ei ja onks meri jäässä vai ei koska ne,”*

2D: *“ja sühen liitty valo?”*

2C: *“äänet muuttuu, ja valo muuttuu ja haju muuttuu, ei pelkästään se et merenrannalla näkee kanas vaan, vaan kaikkee, muut, aistit myös havainnoi sitä”*

Meren haju on ominaisuus, jota kaivataan muissa kaupungeissa, joissa meren läheisyys puuttuu (2C). Meri on helsinkiläiselle vastaajalle osa urbaania maisemaa, ei erillinen luonnon saareke. Tämä eri elementtien yhteensulautuminen on yksi kaupungin *“sykähdyttävä”* piirre.

“Helsingissä on paljon paikkoja jotka sykähdyttävät. Helsingin rannat eri puolilla kaupunkia ovat kuitenkin erityisiä. Niissä yhdistyy urbaani kaupunki ja luonto. Meri on oleellinen osa Helsingiä.” (9)

Paikkojen moniaistisuus tulee esiin myös kaupunkielämän urbaanimpien piirteiden kuvauksissa. Voimaannuttavia voivat olla ihmisten toiminnan aikaansaamat äänet ja tuoksut, vaikka itseksenessä olemisen olotila muutoin saattaakin muistuttaa meren rannalla tavoiteltua olotilaa.

“Kahvilassa tuntuu, että olen ihmisten ja kaupunkielämän keskellä samalla, kun saan olla omassa maailmassani ja rauhassa. Se on tietynlainen epätila julkisen ja yksityisen välimaastossa.

Kahvilan tuoksut ja äänet, arjen luksuksen mielikuvat ja vapaa-ajan assosiaatiot tekevät kahvilassa olemisesta ilahduttavaa, lataavaa ja rauhoittavaa vaikka tekisin töitä.

Kahvilan meneminen on oma rituaalini, ja mieluiten olen siellä itsekseni.” (45)

Lähiluonnolta, josta usein haetaan nimenomaan paikkaa rauhoittumiselle, toivotaan toisinaan myös avointa yhdessä olon tilaa (ks. Aarteeni Helsingissä 2021, 33). Urbaanin ja luonnon yhteys tulee esiin esimerkiksi edellä kuvatuissa meren rantaan kiinnittyvissä toiminnallisuuksissa. Merenrannan voimaannuttavuus kytkeytyy osissa vastauksissa perheen kanssa tehtyihin yhteisiin kävelyretkiin ja rannan kahviloiden tarjontaan: *“Rannalla olo on luksusaikaa”* (16). Luonto on osa kaupunkia ja kaupunki luontoa. Toisissa kuvauksissa merellisyys puolestaan tulkitaan irtioksi kaupungista, kuten aiemmissa pohdinnoissa Kivinokan tai Viikin peltojen kohdalla. Suomenlinnassa palanut ruohikko, ilman makea tuoksu ja takasaarien hellettä helpottavat tuoksut yhtyvät varjoliitäjien toimeliaisuuteen ja laivamatkustajien tervehtimiseen. Päivä päättyy raukeana siirtymiseen lauttarantaan ja *“kaupunkiin”*. (18) Pitkospuut Lammassaareen vie puolestaan toisen vastaajan *“toiseen maailmaan”*, maailmaan, jossa luonto nivoutuu kulttuurihistoriaan ja jossa voi antautua *“luonnon voimaannuttavaan syliin”* (28).

Vahvasti kaupunkiluontoa korostavan puheen rinnalle aineistostamme löytyi kuitenkin myös kannanottoja rakennetun ympäristön voimaannuttavista vaikutuksista. Arkkitehtuuri ja sen luoma kokonaisvaltainen urbaani näkymä tulivat esiin yksittäisinä mainintoina:

“no, mä voimaannu ite, kauniista taloista? ja sillen mun voimaantumise paikat on yleensä semmosia, näkymiä mis on, yleensä katu ja, öö kerrostaloja? ja tietyn aikakauden kerrostaloja oikeestaan. et jos nyt joku spesifi paikka pitäis mainita ni esimerkiksi, Luotsikatu Katajanokalla ois semmone, että, se kyllä voimaannuttaa jos sitä kävelee, et siel o, pelkkä Jugend arkkitehtuuria, ympärillä” (3A)

Luotsikatu Katajanokalla on kulttuurihistoriallinen ympäristö, johon viittaa seuraava keskustelija mainitessaan Suurkirkon eli Tuomiokirkon ympäristön.

“mut ainaki Helsingissä mun, voiman paikkani on, on niinkun tämmöses kulttuurihistoriallisessa ympäristössä, ja se, just kovasti tässä ((naurahdus)) mietin että, pystynkö pystyisinkö niinkun löytämään sellasia, mut ensimmäisenä tulee mieleen niinku, toi, Suurkirkon ympäristö, mikä on niinku semmonen, mulle niinku siis rakennetusta ympäristöstä, ja ihan kaikista että et mulle tulee ekana se mieleen, ja sit vast sen jälkeen nää niinku veden ääressä olevat tai luonto, paikat” (2A)

Arvoympäristöt ovat myös Aarteeni Helsingissä -kyselyssä keskeisiä kulttuuriympäristöjen nimettyjen paikkojen joukossa. Näissä paikoissa historiallisuus ja ikä itsessään olivat vastaajien ympäristössään arvostamia tekijöitä. (Aarteeni Helsingissä 2021, 15, 19.) Aineellisen ympäristön vahva vaikuttavuus näkyy myös muissa Helsinkiä kuvaavissa aineistoissa (ks. Rinne & Olsson 2020, 334–339). Tämä heijastaa arvoympäristöjen henkilökohtaisia merkityksiä, niiden esteettistä vaikutusta arjen ympäristöinä (ks. Lehtinen 2020). Toisinaan voimaannuttavat piirteet tuntuvat luontevasti yhtyvän toisiinsa. Lapinlahden sairaalan alue, joka sekin kuuluu kaupungin kiisteltyihin alueisiin, kuvataan tällaiseksi

erilaisia voimaantumisen tekijöitä – luontoa, toiminnallisuutta, uutta luovaa ja kaikille avointa tilaa – yhteen kokoavaksi paikaksi:

“Alue on rauhallinen ja lumoava luonnonympäristöön sijoittuva historiallisine rakennuksineen. Parasta paikassa on se, että se on avoin ideoille, kaupunkilaisten erilaisille ryhmille olla ja toimia. Taidenäyttelyt ja -terapiat, kahvilat, siirtolapuutarha, kirpparit, sauna ym. tuovat kesämökkitunnelmaa myös niille, joilla ei ole mökkiä. Rabaton, työtön saa ilmaiseksi oleilla kauniissa ja elyttävässä paikassa, josta sai jopa viedä kukkia mukanaan (maksu oli vapaaehtoinen). Väittäisin, että paikka on erittäin tärkeä tuhansille ihmisille. Lapinlahden sairaalan alue tulisi olla kaupungin ylpeys, eikä sinne saa rakentaa kylpylähotellia, joka blokkaa kaupunkilaisten omaksi tunteman tilan tulevaisuuden.” (46)

Kuvauksen lopussa vastakkainasettelu syntyy “*kaupungin*” ja paikkaa aktiivisesti hyödyntävien välille. Paikan merkitystä kaupunkilaisille ei kirjoittajan mielestä ymmärretä. Esimerkki kuvastaa yhteisöllisyyden merkitystä yhtenä kulttuuriympäristön tekijänä (Aarteeni Helsingissä 2021, 31–32). Kuvauksissa tulee kuitenkin esiin, kuinka moninaisia voiman paikat voivat olla ja kuinka eri syistä niihin liitetään voimaannuttavia piirteitä. Voiman paikka lumoo, luo tunnelmaa ja elvyttää (46). Se tarjoaa helpotusta ahdistukseen (24) ja antaa voimaa niin henkisesti kuin fyysisesti. Se on “*rakas, kodikas ja ystävällinen*”, se hoivaa ja voitelee, kuten omaa voiman paikkaansa – Keskuspuistoa ja Pirkkolan uimahallia – kuvaava vastaaja kuvaa (40).

Voiman paikalla voi olla oma atmosfääriinsä, tunnelmansa, joka syntyy paikan ja kokijan välisestä erityisestä suhteesta, paikkaan kiinnittyvistä affektiivisista käytänteistä ja aistikokemuksista (Andrzejewski & Salwa 2020; Rinne & Olsson 2020, 328–334). Voiman paikka on myös esimerkiksi Koskelan sairaala-alue, johon vastaaja kiinnittää huomion 2000-luvun alun urbanisoitumisen symbolina, alueena, joka tarjoaa asuntoja niitä tarvitseville (30). Voimaannuttavaa ei tässä esimerkissä olekaan pysyvyys tai historiallisuus, vaan muutos, joka yhdistetään luonnolliseksi osaksi kaupunkimaista ympäristöä. Seuraavassa katkelmassa keskustelija itse esittää arvion omasta erilaisuudestaan kuvatessaan omaksi voiman paikakseen liikkeellelähden paikkoja, kuten Rautatieasemaa ja metroasemia:

“mä oli vissii ehkä sit erilaine nuori ku mä ainaki, mieli ensinnä Rautatieasemaa, ja toiseksee mä mieli metropaikkoja, ja sit mulle tuli niinku mieleen tota mun työmatkani joka kulkee Viikin peltojen lävitte, nää kaikki on siis paikkoja jois- joist kuljetaan lävi- lävitte ja liikutaan sillain että jotain saadaan tapahtumaa ja siis tavallaa tällasta voimaantumista ja, mahdollisuuksia ja kaikkee tällasta” (1A)

Liike, siirtyminen paikasta toiseen ja erilaiset potentiaaliset reitit symboloivat hänelle valintoja ja mahdollisuuksia, vaikka paikat ovatkin oman arjen ympäristöjä. Myös Malmin lentokentän kohdalla ajatus lähdöstä ja tulosta oli yksi paikan voimaannuttavista piirteistä (54).

Usein luonnon ja rakennetun ympäristön suhde asettuu kaupunkikehityksen kontekstissa jännitteiseksi (ks. esim. Asikainen 2014, 55–57). Kaupunkilaisen näkökulmasta rakennetun ympäristön pysyvyys ja kerroksisuus tuottavat kaupungeille tunnusomaista tunnelmaa, mutta rakennettu ympäristö saattaa myös tuhota itselle tärkeän maiseman. Tällöin kysymys on paitsi yksittäisistä rakennuksista myös niiden luonnon kanssa muodostamasta kokonaisvaltaisesta esteettisestä kokemuksesta. Kaupungin materiaalisessa tarjoumassa yhdistyvät rakennettu kulttuuriympäristö ja kaupunkiluonto, vaikkakin eri kokijoilla eri painotuksin. Kuvaukset kuitenkin korostavat näiden eri elementtien yhteen nivoutumista, ei vastakkainasettelua.

Nimet osana kulttuuriympäristöä ja kaupunkimaisemaa – kielellinen tarjous

Ihminen jäsentää ympäristöään nimien avulla. Jokainen paikka, jolla on nimi, on yhteisöleen tärkeä, ja tämä on myös paikannimitutkimuksen keskeinen kulmakivi (ks. esim. Bright 2003; Ainiala 2018). Paikkoja voidaan kuitenkin yksilöidä muillakin tavoin kuin nimien avulla eli propriisin keinoin, esimerkiksi luokittelevin tai suhteellisin ilmauksin tai myös pronominiin avulla (ks. esim. Schegloff 1972; Williams 2017).

Aiemmassa artikkelissamme olemme selvittäneet kyselyaineistomme pohjalta sen, millaisin kielellisin tavoin vastaajat voiman paikkansa nimesivät. Odotuksenmukaisesti suurin osa nimistä oli paikkojen virallisia ja myös laajalti tunnettuja nimiä (esim. Uunisaari, Haltiala). Epävirallisen nimen (Kaivarin ranta, Sörkän silta) omalle voiman paikalleen antoi vain kolme vastaajaa. Näissä kohdin on perusteltua huomata, että virallistakin nimeä olisi voinut käyttää, mutta epävirallinen, slangiasuinen nimi luultavasti kytki paikkaan vastaajalle tärkeitä merkityksiä ja mielikuvia. Vajaa neljännes voiman paikoista tuotiin esiin suhteellisin ilmauksin (esim. ”*Silta Kulosaaren ja Herttoniemen välissä*”), mikä oletettavasti johtui siitä, että paikalla ei ole virallista nimeä tai vastaaja ei sitä tiennyt. Tällaisiin suhteellisiin ilmauksiin lukeutuivat myös yleisluonteisemmat tavat yksilöidä oma voiman paikka, kuten *Helsingin rannat*. Paikkaa yksinomaan luokittelevat ilmaukset, kuten *metsä* ja *puisto*, tuotiin esiin vajaassa kymmenessä vastauksessa. Tällöin vastaaja on siis vain tyytynyt kertomaan, millainen ”paikkatyyppe” häntä puhuttelee. Kaikkiaan tällaisten vastausten osuus oli pieni, mutta se nosti esiin sen, että osalle vastaajista voiman paikka on pikemmin tietynlainen maisema kuin yksittäinen maantieteellisesti ja täsmällisesti lokalisoitava paikka. (Ainiala & Olsson 2021, 27–28.)

Haastatteluaiineistossa voiman paikkoihin – ja myös muihin puheeksi tuleviin paikkoihin – viitataan lähes yksinomaan virallisin nimin (esim. Munkkiniemi, Etu-Töölö, Kaisa-kirjasto). Epävirallinen nimi esiintyy vain kerran, kun yksi keskustelijoista täsmentää oman voiman paikkansa sijaitsevan *Hertsikassa* (Herttoniemi).

Virallisten nimien yleisyys molemmissa aineistoissa on ymmärrettävää. Virallinen nimi on selkein ja turvallisin valinta silloin, kun halutaan varmistaa, että kyselyn vastaanottajat ja muut keskustelijat voivat tunnistaa paikan. Sen sijaan epävirallisen nimen käyttämistä voidaan luonnehtia tunnusmerkkiseksi valinnaksi, koska vastaanottajan ei voi kiistatta olettaa hahmottavan paikkaa sen turvin. Tällöin onkin kenties haluttu tuoda ilmi, että paikkaan kytkeytyvät merkitykset nousevat esiin juuri tämän nimen myötä. Kyselyaineiston kaksi epävirallista Helsinkiin sijoittuvaa nimeä, joita voidaan luonnehtia myös slangiasuisiksi nimiksi, *Sörkän silta* ja *Kaivarin ranta*, osoittavat vastaajan läheistä ja kenties intüimiäkin suhdetta näihin paikkoihin. (Ks. myös Ainiala 2021, 122–124.) Molempien paikkojen kuvauksista näkyy myös se, että vastaajien muistot ja kokemukset näistä paikoista sijoittuvat lapsuus- ja nuoruusvuosiin. Paikat on siis silloin luultavimmin opittu tuntemaan tällaisin nimin (vrt. Chambers 2009, 170–181). On myös syytä huomata, että Helsingin kaupungin ja sen historiallisten kerrostumien osana slangiasuiset nimet kytkevät paikat osaksi sitä yhteiskunnallista ja kulttuurista ympäristöä, jossa slangi on syntynyt (Paunonen, Vuolteenaho & Ainiala 2009; Ainiala 2018).

Paikannimen myötä paitsi erotamme paikan ympäristöstään, myös kytkemme paikkaan merkityksiä ja tunteita. Paikannimi on ikään kuin paikan symboli, ja siinä voi kilpistyä se, mitä kutsumme paikan tunnuksi (*sense of place*) (Kostanski 2016, 412–416). Paikannimet ovat kulttuurisia artefakteja, jotka syntyvät kielen ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Ne ovat kulttuuriympäristön jatkuvuuden tekijöitä ja ilmentäjiä. Paikannimet voivat olla satojakin vuosia vanhoja, tai jopa vanhempia, ja niitä käyttämällä puhe paikoista kytkeytyy aiempien sukupolvien ja historiallisten vaiheiden jatkumon osaksi. (Taylor 2016, 69–70; Ainiala 2018.)

Aineistomme vastaajat ylläpitävät ja rakentavat helsinkiläistä kaupunkimaisemaa käyttämällä paikallisia paikannimiä. Voiman paikkojen nimeämisessä näkyvät niin kaupunkiluonto kuin urbaani maisema, sekä erilaiset historialliset, kielelliset ja sosiaalisetkin kerrostumat. Vastaajamme itse eivät nostaneet nimiä sellaisenaan voiman paikan symboleiksi, mutta nimeämisen käytännöt voivat kertoa meille yksittäisten paikkojen ja laajempien maisemien, paikkojen ja yksittäisten elämänhistorioiden tai paikkojen ja sosiaalisen muistin suhteista vastaajien elämässä.

Urbaanit tarjoumat kulttuuriympäristön rakentajina

Voiman paikka -aineistossa vastaajamme nimesivät aktiivisesti itselleen tärkeitä paikkoja kaupungissa. Esittelimme edellä aineistoon perustuvan tarjoumien kentän, joka auttaa hahmottamaan niitä eri tekijöitä, jotka vaikuttavat kaupunkilaisen ja ympäristön välisen, positiiviseksi koetun suhteen muotoutumiseen. Näkymän, toiminnallisuuden, materiaallisen ympäristön sekä kielellisen tarjouman kautta voidaan tarkastella kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävästä ympäristöstä rakentumista. Analyysimme osoittaa näiden tarjoumien risteävyyden ja päällekkäisyyden. Arjen kuvauksissa tarjoumat muodostavat toisiinsa tiiviisti nivoutuvan kudelman, jolle analyttinen erittely tekee osin vääryyttä. Kulttuuriympäristön määritelmä yksilön ja ihmisten muistin perustana on vahvasti läsnä aineistossamme, vaikka aineistoa muodostaessa kulttuuriympäristö käsitteenä ei ollut lähtökohtana. Näin aineisto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella paikkasuhteen hitaita ja nopeita prosesseja (ks. Raymond ym. 2017; Vihanninjoki 2020). Samalla ainakin osissa vastauksissa tunnistetaan kaupunkiympäristön dynaamisuus ja sen jatkuva ”keskeneräisyys” yhtenä osana urbaania tarjoumien kenttää.

Monet voiman paikoista nivoutuvat kiinteästi laajempaan kaupunkimaisemaan. Paikkojen merkitys osana kaupunkimaisemaa tulee erityisen vahvasti esiin kuvauksissa, joissa paikka voimaannuttaa juuri kyseiseen paikkaan kiinnittyvän näkymän ansiosta ja joissa paikan merkitys syntyy sen suhteesta muuhun ympäristöön. Nämä paikat ovat vahvasti kehollisesti koettuja, ja vastaajat kuvaavat niiden positiivisia vaikutuksia omaan olotilaansa. Vaikka avara kaupunkimaisema ensi sijassa avautuu nähtäväksi, sen voi aistia myös monin muin kehollisin reaktioin. Näissä kuvauksissa esiintyy usein meri mutta myös esimerkiksi pelto tai lentokenttä. Eloanjäämisen kannalta merkittävien maisemien, kuten juuri vesistön tai pellon, positiiviset merkitykset on nähty juurtumana ajasta, jolloin maisema oli suorassa yhteydessä ihmisen ravintoon (Heikkilä 2016).

Aistiympäristössä estetiikalla on keskeinen merkitys (Rönkkö 2015), ja siihen monet vastaajamme vetoavat. Kyseessä on arkeen nivoutuva estetiikka, kaupunkiestetiikan mikrotaso, joka vaikuttaa asukkaiden jokapäiväiseen elämänlaatuun (Lehtinen 2020). Samalla kauas näkeminen voidaan tulkita tulemisten ja lähtemisten mahdollisuuksina, yhteytenä muuhun maailmaan. *Näkymän tarjouma* koostuukin kehollisista, esteettisistä mutta myös potentiaaliseen toimintaan ohjaavista elementeistä. Se tarjoaa kokijalleen mahdollisuuden olla tässä ja nyt, samalla kun se antaa tilaa mielikuvitukselle, unelmoinnille ja seikkailulle. Monille se tarjoaa siirtymän pois kaupunkimaisesta elämänrytmistä ja aineellisuudesta ympäristöstä kuitenkin niin, että arjen ympäristö on lähellä.

Vesa Vihanninjoki (2020) kuvaa arjen ympäristöä proaktiivisena sen huomiota herättämättömästi kannustaessa tietyn tyyppisiin toimintoihin ja tuodessa esiin toiminnan ja kokemuksen kiinteän suhteen paikkoja arvioidessamme. *Toiminnallisuuden tarjouma* liitetään aineistossamme useimmiten paikan tuttuuteen tai tutuksi tekemiseen. Tuttu on myös turvallista. Kuvauksissa ilmeneekin tasapainoilu tuttuuden ja yllätyksellisyyden tai jopa seikkailun kanssa. Toiminnallisuuden tarjouma kuvaa niitä yksilöllisiä ja henkilökohtaisia suhteita, joita kaupunkilaiset luovat erilaisiin potentiaalisiin toimintamahdollisuuksiin: se, mikä on tuttua, koetaan turvalliseksi, ja se, mikä koetaan turvalliseksi, tulee tutuksi.

Materiaalisen ympäristön tarjous haastaa käsityksen urbaanin ympäristön kaksijakaisuudesta rakennettuun ympäristöön ja kaupunkiluontoon, mikä jossain määrin korostui näkymän tarjoumassa. Molemmat, sekä rakennettu ympäristö että luonto, tulevat aineistossa esiin merkityksellistä paikkasuhdetta rakentavina tekijöinä kaupunkilaisten elämässä. Kuvauksissa kyse on harvoin vastakkainasettelusta, vaan näiden kahden elementin luomasta kokonaisuudesta. Luonto saa erityisen arvon sen ollessa lähellä rakennettua kaupunkia, mutta myös rakennettu ympäristö muistutteen luonnosta tuottaa vastaajille erityistä mielihyvää. Rakennettu ympäristö henkilöhistoriallisine yhtymäkohtineen tai esteettisine vaikutuksineen näyttäytyy merkityksellisenä osana elämää kaupungissa voiman paikkoja analysoitaessa (ks. myös Rinne & Olsson 2020). *Kielellisen tarjouman* erilaisine kielimaisemineen voi nähdä tässä artikkelissa käsiteltäviä nimeämistä laajempaa kokonaisuutena. Paikkojen nimeämisen analyysi osoittaa kuitenkin, kuinka kieli kietoutuneena yhteen henkilöhistorian sekä historiallisten ja sosiaalisten kerrostumien kanssa on rakentamassa kulttuuriympäristön symbolisia merkityksiä (Rönkkö 2015).

Miten ajatus urbaaneista tarjoumista voi auttaa ymmärtämään kulttuuriympäristön muotoutumista kaupungeissa? Voiman paikka -aineiston kautta tarjouman käsite tuo konkreettisella tavalla esille paikan ja sen kokijan välisen vuorovaikutteisen suhteen ja siihen linkittyvät eritahtiset prosessit. Paikoilla on eri tavoin painottuvia tarjoumia, joiden ”lukemiseen” vaikuttavat kaupunkilaisten erilaiset kokemukset ja henkilöhistorialliset tekijät. Samalla tähän suhteeseen vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet sekä näihin linkittyvä affektiivis-diskurssiivinen toiminta (Vahtikari ym. 2021), jotka osaltaan ohjaavat meitä hyödyntämään tarjoumia tietyllä tavalla. Tarjouman käsite voi auttaa meitä havaitsemaan kulttuuriympäristössä tapahtuvia muutoksia ja sen osittaista dynaamisuutta, jolloin uusia merkityksiä syntyy uusien tarjoumien myötä ja aiemmat tarjoumat voivat muuttaa merkitystään.

Tarjoumien kenttä ei ole suljettu järjestelmä, eikä esimerkkimme ole tarkoitus tehdä näkyviksi kaikkia mahdollisia tarjoumia tai niiden kokemiseen vaikuttavia tekijöitä. Ennen kaikkea tarjoumien monimuotoisuus osoittaa tarpeen ylläpitää prosesseja, joissa kulttuuriympäristön kerroksisuus ja moninaisuus tulee esille, ristiriitoinen ja erilaisine tulkintoinen (Vahtikari ym. 2017, 380). Tässä vertailuaineistomme toiminut Aarteeni Helsingissä on hyvä esimerkki. Niin voiman paikat kuin helsinkiläisten aarteet kertovat yksittäisten paikkojen merkityksistä yksittäisille kaupunkilaisille mutta myös niistä laajemmista prosesseista, joissa kaupungit asukkailleen merkityksellistyvät ja muotoutuvat osaksi arjen kulttuuriympäristöä.

Lähteet

- Aarteeni Helsingissä (2021) Aarteeni Helsingissä -verkkokyselyn tulokset. Kulttuuriympäristöohjelma 4.11.2021. <<https://www.hel.fi//static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/aarteeni-helsingissa-loppuraportti.pdf>>.
- Ainiala, T. (2018) Paikannimien kerrostumat maaseudulla ja kaupungissa nimistöntutkijan kohteina. *Elore* 25(1). <https://doi.org/10.30666/elore.72817>
- Ainiala, T. (2021) Nimet kaupunkimaisemassa – Kerrostumat, merkitykset ja mielikuvat. Teoksessa Vahtikari, T., Ainiala, T., Kivilakso, A., Olsson P. & Savolainen, P. (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus* 119–142. Vastapaino, Tampere.
- Ainiala, T. & Olsson, P. (2021) Places of power: Naming of affective places. *Nordic Journal of Socio-Onomastics* 1(2021) 9–32. <<http://hdl.handle.net/10138/332537>>.
- Andrzejewski, A. & Salwa, M. (2020) What is an Urban Atmosphere? *Contemporary Aesthetics* 8(2020). <<https://contempaesthetics.org/2020/07/16/what-is-an-urban-atmosphere/>>.
- Asikainen, E. (2014) *Luontopolitiikkaa läbiössä. Läbiöluonnon muotoutuminen Tampereen Hervannassa ja Vuoreksessa*. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 1478. Tampereen yliopisto, Tampere. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9623-3>>.
- Bright, W. (2003) What is a name? Reflections on onomastics. *Language and Linguistics* 4(4) 669–681.
- Casey, E. (1996) How to get from space to place in fairly short stretch of time: Phenomenological prolegomena. Teoksessa Feld, S. & Basso, K. H. (toim.) *Senses of place* 13–52. SAR Press.

- Chambers, J.K. (2009) *Sociolinguistic theory: Linguistic variation and its social significance*. Tarkastettu painos. Wiley-Blackwell, Oxford.
- Hautamäki, R. & Donner, J. (2019) Kaupungin muuttuvat luonnot. *Tahiti* 2019(2) 5–21. <https://doi.org/10.23995/tht.88067>
- Heikkilä, T. (2016) Maisemat ja ajat. *Tahiti* 6(1). <<https://tahiti.journal.fi/article/view/85604/44554>>.
- Helsingin kaupunginmuseo (2023) Kulttuuriympäristöohjelma. <<https://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/kulttuuriymparisto-ohjelma/>>. 8.5.2023.
- Helsingin kaupunki (2023) Malmi. <<https://www.hel.fi/fi/kaupunkiymparisto-ja-liikenne/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentaminen/uutta-helsinki-rakentamassa/malmi>>. 24.4.2023.
- Hilander, M. & Tani, S. (2022) Meaningful Encounters with the Built Environment as the Basis for Urban Environmental Education. *Educ. Sci.* 12, 203. <https://doi.org/10.3390/educsci1203020>
- Immonen, V., Sivula, A. & Kivilaakso, A. (2022) Kaupunkien kulttuuriperintö ja osallistaminen. *Yhdyskuntasuunnittelu* 60(1) 4–7. <https://doi.org/10.33357/ys.119916>
- Ingold, T. (1993) The Temporality of the Landscape. *World Archaeology* 25(2) 152–174.
- Kivilaakso, K., Pesonen, P. & Taavetti, R. (2022) Muistitiedon keruut, kerääjät ja osallisuus. Teoksessa Savolainen, U. & Taavetti, R. (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos* 88–114. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Kostanski, L. (2016) Toponymic attachment. Teoksessa Hough, C. (toim.) *The Oxford Handbook of Names and Naming* 412–426. Oxford University Press, Oxford.
- Kotimaisten kielten keskus (2010) Paikannimen tarina -verkkonäyttely. <https://www.kotus.fi/julkaisut/nimijulkaisut/nimiaiheet_verkkonayttelyt/paikannimen_tarina>. 6.2.2023.
- Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020 (2014) Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö & ympäristöministeriö, Helsinki. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4290-1>>.
- Kuoppa, J. (2016) *Kävelyn lupaukset kaupungissa. Kolme tapausta kävelijöiden arjesta ja kokemuksista sekä kaupunkisuunnittelusta*. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 1646 Tampereen yliopisto, Tampere. <<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0063-0>>.
- Kyttä, M., Broberg, A. & Kahila, M. (2009) Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47(2) 6–25. <http://www.yss.fi/yks2009-2_kyttayms.pdf>.
- Kähkönen, S. (2015) Kulttuuriympäristöohjelmien kulttuuriympäristö. *Tahiti* 5(4). <<https://tahiti.journal.fi/article/view/85590/44540>>.
- Lehtinen, S. (2020) Editorial Introduction to the Special Volume on Urban Aesthetics. *Contemporary Aesthetics* 8(2020). <<https://contempaesthetics.org/2020/07/16/editorial-introduction-to-the-special-volume-on-urban-aesthetics/>>.
- Mattila, H., Olsson, P., Lappi, T.-R. & Ojanen, K. (2022) Ethnographic Knowledge in Urban Planning – Bridging the Gap between the Theories of Knowledge-Based and Communicative Planning. *Planning Theory & Practice* 23(1) 11–25. <https://doi.org/10.1080/14649357.2021.1993316>
- Maukonen, M. (2018) Lähiluonnon tilallinen ja ajallinen saavutettavuus: kaupunkilaisten kokemuksia luonnon saavutettavuudesta arkielämässä. *Terra* 130(2) 69–78. <<https://terra.journal.fi/article/download/76472/37757/>>.
- Olsson, P. (2016) Kyselyaineistojen dialogisuus. Teoksessa Korkiakangas, P., Olsson, P., Ruotsala, H. & Åström, A.-M. (toim.) *Kirjoittamalla kerrotut. Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteenä* 155–184. Ethnos, Helsinki.
- Olsson, P., Rinne, J. & Suopajarvi, T. (2021) Kaupungin tuntu – Paikka moniaistisena kokemuksena. Teoksessa Vahtikari, T., Ainiala, T., Kivilaakso, A., Olsson, P. & Savolainen, P. (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus* 31–59. Vastapaino, Tampere.
- Paunonen, H., Vuolteenaho, J. & Ainiala, T. (2009) Industrial urbanization, working-class lads and slang toponyms in early twentieth-century Helsinki. *Urban History* 36(3) 449–472. <https://doi.org/10.1017/S0963926809990137>
- Pentti, P. (2022) Kaupunki ja osalliseksi tuleminen. *Yhdyskuntasuunnittelu* 60(2) 53–69. <<https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/102846>>.
- Raymond, C.M., Kyttä, M. & Stedman, R. (2017) Sense of Place, Fast and Slow: The Potential Contributions of Affordance Theory to Sense of Place. *Frontiers in Psychology* 8. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01674>
- Rinne, J. & Olsson, P. (2020) ”Täällä on minun kotini.” Affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämässä. Teoksessa Rinne, J., Kajander, A. & Haanpää, R. (toim.) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa* 310–346. Ethnos, Helsinki. <https://doi.org/10.31885/9789526850962>
- Ross, S. (2006) Paradokseja ja arvoituksia. Puutarhojen ja kaupunkiluonnon esteettisestä arvostamisesta. Teoksessa Haapala, A. & Kunnaskari, M. (toim.) *Paradokseja paratiisissa: näkökulmia urbaanin luonnon kysymyksiin* 17–40. Kansainvälinen soveltavan esteettikan instituutti, Lahti.
- Rönkkö, E. (2015) Kulttuuriympäristöä koskevan tiedon integroiva malli ja sen soveltaminen maankäytön suunnittelussa. *Tahiti* 4/2015. <<https://tahiti.journal.fi/article/view/85591>>.
- Savolainen, U. (2022) Muistin ideologiat, välineet ja puutteet. Inkerinsuomalaiset menneisyydet ja muistitieto

- museonäyttelyssä. Teoksessa Savolainen, U. & Taavetti, R. (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoria, käytännöt ja muutos*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Schama, S. (1995) *Landscape and Memory*. HarperCollins Publishers, Lontoo.
- Schegloff, E.A. (1972) Notes on a conversational practice: Formulating place. Teoksessa Súdnow, D. (toim.) *Studies in social interaction* 75–119. Free Press, New York.
- Stewart, P. & Strathern, A. (2003) *Landscape, Memory, and History. Anthropological Perspectives*. Pluto Press, Lontoo.
- Sykes, O. & Ludwig, C. (2015) Defining and managing the historic urban landscape: Reflections on the English experience and some stories from Liverpool. *European Spatial Research and Policy* 22(2) 9–35. <https://doi.org/10.1515/esrp-2015-0023>
- Taçon, P. S. C. & Baker, S. (2019) New and Emerging Challenges to Heritage and Well-Being: A Critical Review. *Heritage* 2(2) 1300–1315. <https://doi.org/10.3390/heritage2020084>
- Taylor, S. (2016) Methodologies in place-name research. Teoksessa Hough, C. (toim.) *The Oxford Handbook of Names and Naming* 69–86. Oxford University Press, Oxford. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199656431.013.17>
- Toivanen, M., Haila, K. & Rausmaa, S. (2021) *Kulttuuriympäristöstrategian (2014–2020) arviointi*. Valtioneuvosto, Helsinki. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-690-7>>.
- Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y. & Kagawa, T. (2014) The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. *Journal of Environmental Psychology* 38(2014) 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.12.005>
- Vahtikari, T., Kivilaakso, A. & Latvala-Harvilahti, P. (2021) Kaupunki, kulttuuriperintökokemus ja osallisuus. Teoksessa Vahtikari, T., Ainiala, T., Kivilaakso, A., Olsson, P. & Savolainen, P. (toim.) *Humanistinen kaupunkitutkimus* 365–381. Vastapaino, Tampere.
- Vihanninjoki, V. (2020) Atmospheric Affordances and the Sense of Urban Places. *Contemporary Aesthetics* 8(2020). <<https://contempaesthetics.org/2020/07/16/atmospheric-affordances-and-the-sense-of-urban-places/>>.
- Waterton, E. & Watson, S. (2015) A war long forgotten: Feeling the past in an English country village. *Angelaki* 20(3) 89–103. <https://doi.org/10.1080/0969725X.2015.1065126>
- Williams, N. (2017) Place reference in Kula conversation. *Open Linguistics* 3(1) 554–581. <https://doi.org/10.1515/opli-2017-0028>